

NEMZETKÖZI FISAE EX LIBRIS KONGRESSZUS SZENT GYÖRGY JEGYÉBEN (2014)

Három, a 2014-es ex libris kongresszusra készítettett, egyúttal nevemre szóló ex libriszel, Bálint Ferenc, Havasi Tamás, Molnár Icsu István alkotásaival indultam Spanyolországba, hogy képviseljem hazánkat ezen a nemzetközi kisgrafikai seregszemlén.

A Katalán Ex libris Társaság (Associació Catalana d'Exlibristes, ACE) 1989-ben alakult, így 2014-ben ünnepli fennállása 25. évfordulóját. Ez is indokolja, hogy jelen évben a katalánok vállalták magukra a XXXV. Nemzetközi Ex libris Kongresszus szervezését. Katalónia 1958-ban már helyszíne volt egy európai ex libris kongresszusnak, Barcelonában. 2014-ben a központi helyszínek Vila-seca és Tarragona városok voltak.

Josep Triadó (spanyol) grafikája, P1, 95×72

A Földközi-tenger partján húzódó, Vila-seca városhoz tartozó La Pineda, Tarragonától kb. 10 km-re található. Itt került sor a kongresszus megnyitására. A Hotel Palace Pineda fogadta a kongresszusra érkezőket, és itt állt rendelkezésre a csere terem. A 2014. április 22-én este tartott *megnyitónak* a Grand Palace adott otthont. Ezen elsőrendűen Marià Casas Hierro – a Katalán Ex libris Egyesület, egyúttal a kongresszus elnöke – köszöntötte a résztvevőket, akiknek száma meghaladta a 150 főt. A spanyol-angol-kínai nyelven lezajló megnyitón betekintést kaptunk a spanyol, ill. főként a katalán kultúra, művészet világába. Elhangzott Joan Miró i Ferrà (1893–1983) katalán festőművész, grafikus, szobrász és Pablo Picasso (1881–1973) spanyol festőművész, író neve. Katalónia fővárosa, Barcelona legfőbb műemlékét, Antoni Gaudí (1852–1926) katalán építész mesterművét, a Sagrada Famíliát (Szent Család templom) 2010. november 6-án XVI. Benedek pápa emelte bazilika rangjára. Kriptája és a Születés kapuja az UNESCO kulturális világörökség része lett. A munkálatok jelenleg is folynak.

A tervek szerint 2026-ra, Gaudí halálának 100. évfordulójára fejezik be az építést. Az épület az organikus építészet mintapéldánya, de szecessziós és kubista stílusjegyek is találhatóak rajta.

A megnyitón az ex libris pályázat *díjátadására* is sor került. Az 1153 beérkezett műből, mely 365 művésztől származott, hat került díjazásra. Első helyezett lett Veselin Damyanov (Bulgária), második a japán Shigeki Tomura, harmadik Plamenko Čengić Horvátországból. Negyedik a kínai Gu Xiu Hua, ötödik Maria Noblé Németországból, a hatodik Hayk Grigoryan (Örményország). Külön elismerésben részesültek: az észt Lembit Lõhmus, a kínai Wu Bin, Yanyun Li, Dongshen Zhou, a lengyel Deleka Paweł, Krzysztof Marek Bak, az orosz Valerij Pokatov, a hongkongi Malou Oi Yee Hung, a lett Natalija Cernecova, az olasz Paolo Rovegno, a belga Christine Deboosere és a magyar Molnár Icsu István. Mellettük a *központi kiállításra (és a versenykatalógusba)* beválogatott alkotók közt a konferenciát rendező Spanyolországban kívül Kína, Tajvan, Japán, Olaszország, Törökország, Szerbia, Bulgária, Oroszország, Fehéroroszország, Ukrajna, Finnország, Lengyelország, Franciaország, Belgium, Izrael, USA, Mexikó, Argentína stb. művészei szerepeltek. Hazánkból Havasi Tamás a 2012-es londoni olimpia alkalmából készített ipse fecit lapja került be a válogatásba (*XXXV. Congrès Internacional d'Exlibristes de la FISAE Catalunya, 2014. Concurs-Concurso-Competition*).

A *kiállítások* fő helyszíne a Tarragona tartományban, Barcelonától délnyugatra fekvő tengerparti város, *Tarragona* volt. A kb. 70 ezer lakosú település Kr. e. 3. – Kr. u. 5. század között a Római Birodalom ibériai-félszigeti központja, székhelye, Hispania Tarraconensis provincia fővárosa volt, Tarraco néven. A Tarragonában látható római maradványok erről az időszakról tanúskodnak: római vízvezeték (Acueducto), Fórum a Praetorianus toronnyal, amfiteátrum, cirkusz, diadalív, szobor- és oszlopmaradványok stb. A gótikus katedrális és kolostor középkori eredetű, az 1170-es évekből származik. Mindezen kulturális értékek méltó háttérét képezték a kongresszus alkalmából rendezett ex libris kiállításoknak, melyek közül háromnak Tarragona városa adott otthont. Ezek: *Ex libris és ex libris művelők* (helyszín: El Tinglado, Port No4), *A fametszet és az ex libris* (helyszín: Al Museu D'Art Modern), *Szent György Katalóniában és az ex libris* (helyszín: Diputació de Tarragona). További helyszínek voltak Barcelona, ahol a Katalán Nemzeti Könyvtár (Biblioteca de Catalunya, BC) *Az ex libris élet 1900 körül Katalóniában* (L'exlibrisme a Catalunya al voltant de 1900) címmel mutatott be kiállítást. Reusban a Museu Salvador Vilaseca és a Biblioteca Central Xavier Amorós (BCR) kapcsolódtak a kongresszus rendezvényeihez, saját tárlattal.

A következőkben a három fő tarragonai kiállítást mutatom be, melyekhez katalógus is készült.

A korábban már említett *díjazott és kiemelt alkotások*, ill. a *spanyol ex libris történetét* átfogóan bemutató kisgrafikák a *tarragonai kikötő 4. számú épületében* (El Tinglado, Port No4) voltak láthatóak. Az itt szereplő 116 tablón több mint 2000 ex libris, alkalmi grafika, néhány szabad grafika került kiállításra. A tárlat főként a spanyol ex libris életet állította középpontba, spanyol grafikusok bemutatásával, mindemellett néhány *ma-*

gyar vonatkozás is szerepelt, az elismerésben részesült Molnár Icsu István, a kiemeltek közt már említett Havasi Tamás mellett Andruskó Károly, Bálint Ferenc, Fery Antal, Kner Albert, Nagy Árpád, Drahos István, Bordás Ferenc alkotásaival. A vitrinekben elhelyezett dokumentumok az ex libris főleg spanyolországi szakirodalmába nyújtottak betekintést, elsősorban folyóiratokon keresztül. Az itteni kiállításhoz készített katalógus *Ex-libris i exlibristes* (Ex libris és ex libris művelők) címmel átfogó képet kíván nyújtani az ex libris műfajáról, elsősorban spanyolországi fejlődéséről, 30 tanulmányon keresztül. Ezek közt van történeti jellegű, pl. az Ibériai Ex libris Egyesület (La Asociación de Exlibristas Ibéricos, AEI) történetéről, az ex libris készítésről Argentínában stb. A kisgrafikák technikai változatosságáról, a színkezelés módjairól is olvashatunk. A kötetben található az ex libris művészi üzenetét, szimbolikusságát, a könyvhöz, ill. a papírhoz való kapcsolódását, újabkori modernitását tagláló írás egyaránt. Egyes művészek is bemutatásra kerülnek, pl. a századfordulóról Alexandre de Riquer (1856–1920), a későbbi időszakból Jaume Pla Palleja (1914–1995), Enric Clusellas Albertí (1914–). A spanyol ex libris gyűjtők, ill. bibliofilek közül José Luis Sánchez De Vivar Villalba, Pau Font de Rubinat és Antoni Company i Fernández de Córdova szerepelnek. Intézményi szinten pl. a Katalán Nemzeti Könyvtár, a Katalán Nemzeti Művészeti Múzeum, a reusi Museu Salvador Vilaseca ex libris gyűjteménye is bemutatásra kerülnek.

A tanulmányok közt több Marià Casas Hierro írása, aki amellet, hogy grafikus – 1967 óta készít ex librist, mára már több mint 400-at –, neves ex libris gyűjtő is, kb. 50 000-es gyűjteménnyel.

A katalógus végén *centenáriumi megemlékezés*ként felsorolás olvasható az 1914-ben született vagy elhunyt művészekről, köztük 100 éve született magyarok: Bánsági András, Erdős Tibor, Füle Mihály, Vincze Lajos is említésre kerülnek.

A katalógus értékét emeli a hozzá mellékelt CD, mely a spanyol ex libris életre vonatkozó további szakirodalmak (pl. az Ibériai Ex libris Egyesület, La Asociación de Exlibristas Ibéricos, AEI és a Barcelonai Exlibris Társaság, Asociación de Exlibristas de Barcelona, AEB kiadványai, az 1958-as barcelonai kongresszusról szóló cikkek) mellett lexikonszerűen több száz spanyol és külföldi, köztük számos magyar grafikus (pl. Andruskó Károly, Bálint Ferenc, Bordás Ferenc, Diskay Lenke, Drahos István, Gácsi Mihály, Fery Antal, Nagy Árpád, Németh Nándor, Menyhárt József, Radványi-Román Károly, Salamon Árpád) mutat be ex libriseket.

A *Modern Művészeti Múzeumban* (Museu MAMT, Tarragona) *La xilografia i els ex-libris* (A fametszet és az ex libris) címmel rendezett kiállítás 75 tablón kb. 800 fametszetű ex librist mutatott be. A középpontban a katalán Antoni Gelabert

Casas (1911–1980) fametsző iskolája és alkotásai álltak. A tárlat kb. 100 fametsző művész (többek között Oriol M. Diví, Antoni Ollé Pinell, Miquel Plana, Esteban Grimi, Tranquillo Marangoni, Fernandez Saez, Eva Farji, G. Uboldi, Italo Zetti, A. Kalasnyikov, Peteris Uptis, Frank-Ivo van Damme, Valentin le Champion stb.) alkotásainak bemutatásával széles nemzetközi körképet nyújtott.

A magyar grafikusok közül Radványi-Román Károly, Drahos István, Gácsi Mihály alkotásai szerepeltek a kiállításon, ill. a hozzá kapcsolódó katalógusban.

A városi képviselőtestület épületében (*Diputació de Tarragona*) rendezett kiállítás *Sant Jordi a Catalunya i a l'exlibrisme* (Szent György Katalóniában és az ex libris) címmel a kongresszus idejére eső Szent György napi ünnepséghez kapcsolódott. Szent György (270 körül–303. április 23.) római kori katona és keresztény mártír halála napja (ill. néhol az

azt követő nap) a keresztény egyházakban ünnepnapnak számít. E napot Európa nagy részében a tavasz kezdeteként tartják számon, számos népszokás, hiedelem kapcsolódik hozzá. Szent György évszázadokon át a lovagok, fegyverkovácsok, lovaskatonák és a vándorlegények patrónusa volt. A jelenben a cserkészeké és a rendőröké. Szent György a védőszentje több országnak, pl. Angliának, Portugáliának, Katalóniának, Litvániának, Szerbiának, Görögországnak, Grúziának stb. csakúgy, mint Barcelona, Moszkva, London, Ljubljana, Genova, Isztambul stb. városoknak. Katalóniában Szent György legendáját a következőképpen magyarázzák. A lovag megölt egy sárkányt, amely éppen egy hercegnőt készült lenyelni valahol Barcelonától délre. A sárkányvérből kinőtt egy rózsabokor, amelyről a lovag a legszebb virágot leszakította a hercegnő számára. Innen ered az a

középkor óta elterjedt szokás, hogy Katalóniában április 23-án, Szent György ünnepén Rózsa Fesztivált tartanak. Ezzel hódolnak a lovagi becsületnek és a romantikus szerelemnek. 1923-ban a szerelmesek fesztiválja egyesült a Nemzetközi Könyvnappal, amelyet Miguel de Cervantes 1616-os halálának évfordulóján tartanak, szintén április 23-án. A szerelem és könyv egyesült ünnepén a fiúk rózsát adnak a lányoknak, azok pedig könyvet ajándékoznak a fiúknak. Könyvesbódék és rózsaaárusok lepik el a városok sétálóutcáit (Barcelonában a La Ramblát, Tarragonában a Nova Ramblát), és bár április 23-a hivatalosan nem munkaszüneti nap, sok katalán ezt a napot az utcán sétálgatva tölti.

A 2014-es ex libris kongresszushoz kapcsolódóan Tarragonában rendezett Szent György (spanyolul: Sant Jordi) témájú ex libris kiállítás tehát ehhez az ünnepkörhöz kapcsolódott. A szent különleges tisztelete inspirálólág hatott sok művészre. A bemutatott ex librisek ikonográfiája változatos, nagy gazdagságot mutat. A kiállított 32 tablón kb. 400 grafika szere-

Molnár ISCSU István grafikája, C3/P3, 95×85

pelt. Az alkotók közt: J. Triadó, R. Rossell, A. Suárez, Oriol M. Diví, Marià Casas, L. Lanari, C. Constantini, A. Gelabert, Anatolij Kalasnyikov, L. Rusek, O. Marik, A. Kunst stb. A magyarok közt Salamon Árpád 3, Fery Antal 2, Vén Zoltán, Nagy László Lázár, Imre Lajos egy-egy alkotása szerepelt, a katalógusban emellett még (a kiállításra sajnos ezek nem kerültek ki) Ürmös Péter, Sólyom Sándor, Andruskó Károly, Kopasz Márta, König Róbert, Moskál Tibor, Bagarus Zoltán, Kazinczy Gábor, Jorga Ferenc stb. néhány ex librise. Sajnálatos, hogy a katalógusban többük neve helytelenül lett beazonosítva!

A grafikák ikonográfiáját tekintve a többség Szent Györgyöt páncélozott lovon ülő és dárdájával sárkányt ledöfő ifjúként mutatja be, azaz a védelmezőt, a megmentőt és szabadsághóst ábrázolja. A leghíresebb Szent György-szobor, a Kolozsvári-testvérek alkotása 1373-ból Prágában van. Ez több ex librisen is szerepel. Az ex libriseken visszatérő motívum még a Szent György-kereszt (ezüst/fehér alapon vörös kereszt), Szent György vértanú attribútuma. (Ez egyébként Barcelona címerében is szerepel, utalva a védőszentre.) Több ex libris pajzs vagy érem alakú, ill. pecsétszerű, utalva arra, hogy Szent Györgyöt gyakran ábrázolják címereken és pénzerméken is. Előfordul a legenda kapcsán a hercegnő, ill. a rózsza képi megjelenítése is. Épületek közül vár-, ill. templom-ábrázolások épülnek be a kompozícióba.

Imre Lajos fametszete, X2 (1998), 85×50

A kiállításon 4 tábló ízelítőt nyújtott a közvetlenül a kongresszusra utaló lapokból is, többségében spanyol, katalán alkotóktól, ezeken gyakori motívum a könyv-, épület- és tájábrázolás.

Az egyéb programokat tekintve a kongresszus szakmai részét gazdagította az Oriol Maria Diví Ex-libris c. könyv bemutatója (Elies Plana által), és több előadás, pl. az argentin ex libris történetéről, különleges technikai eljárásokról stb. Cserékre is jó lehetőségek kínálkoztak, én magam több grafikussal, ill. gyűjtővel kerültem cserekapcsolatba, pl. Silvana Martignoni (olasz), Giorgio Frigo (olasz), Nurgül Arikan (török), Gerard Poldermann (holland), Kira Khudoley (orosz), Marziya Zhaksygarina (kazahsztáni) stb.

A kongresszus résztvevői ellátogattak Katalónia fővárosába, Barcelonába is, megtekintve a Katalán Nemzeti Művészeti Múzeumot (MNAC, Museu Nacional d'Art Catalunya) és a Sagrada Família-t. Ezek mellett több fakultatív program közül lehetett választani, kirándulás a Poblet-kolostorhoz, látogatás Reusba stb.

A szervezők mind szakmailag, mind turisztikai szempontból nagyon tartalmas, változatos programokkal szolgáltak a résztvevők számára. Hasonlóan ez várható a következő, 2016-os kongresszuson (augusztus 22-27 közt), melynek szervezője az oroszországi Vologda, és gazdag programkínálatáról már most értesülhettünk. Reméljük, a magyar ex libris ott majd nagyobb hangsúllyal lesz jelen.

Vasné Tóth Kornélia

MOSKÁL TIBOR EMLÉKEZETE (1930-2014)

Mint arról korábbi számunkban hírt adtunk, Moskál Tibor 84 éves korában elhunyt. Budafokon született, számos grafikáján örökítette meg szűkebb pátriájának műemlékeit, jellegzetes utcarészleteit. Művészeti alapismereteit a nagytétényi Hungária Gumigyár (ahol vasesztergályos volt) képzőművészeti szakkörében, a grafikai eljárásokat Varga Nándor Lajos, Nagy Zoltán, Kaveczky Zoltán útmutatásai során sajátította el. Nagy szorgalommal és kitartással végzett munkája hamarosan meghozta számára az elismerést. Kisgrafikáit bemutatták a hazai és külföldi kiállításokon, önálló tárlatokon. Több mint 600 tételt tartalmazó ex libriseinek és alkalmi grafikáinak leíró alkotásjegyzékét – a művész közreműködésével – Király Zoltán, lapunk egykori szerkesztője, művészetének avatott ismerője és népszerűsítője adta közre 2009-ben. Kiállításainak zömét is ő nyitotta meg. (Lásd legutóbb a *Hazajöttem* (2006) című tárlatának megnyitóját a Klauzál Gábor Társaság honlapján.) Mint hazánk szófiai kulturális attaséja, ő hívta meg bulgáriai tanulmányútra, publikált róla lapunkban is.

Moskál Tibor fametszete, X2, op. 119 (1972), 82×45

Amikor Moskál Tibor 65 éves korában családi okok miatt Békéscsabára költözött, munkássága szinte látványos módon megújult. Hozzájárult ehhez, hogy az őt befogadó helyi közösség-közönség nagy szeretettel fogadta. A kisgrafikák mellett rajzok, akvarellek, lavírozott tusrajzok, nagyobb méretű fa- és linómetszetek, rézkarcok, vegyes technikával készült lapok sokasága került ki a keze alól. A bulgáriai után erdélyi és felvidéki élményeit sorozatokban örökítette meg. Különböző művelődési intézmények számos kiállítást rendeztek műveiből. 75. születésnapján a békéscsabai Munkácsy Mihály Múzeum rendezett rangos tárlatot alkotásaiból, 2001-ben életmű kiállítását láthattuk, szintén Békéscsabán. Tisztelői 80. születésnapjára (Király Zoltán előszavával) reprezentatív albumot adtak közre grafikáiból.

Moskál Tibor mindig megújuló alkotókedvét örzi

Moskál Tibor fametszete, X2, op. 118 (1972), 75×45